

prof. dr hab. Elżbieta Wtorkowska

Dziedzina; SZTUKI MUZYCZNE

Dyscyplina artystyczna: dyrygentura

Recenzja

**dotycząca dzieła artystycznego, oraz dorobku artystycznego, dydaktycznego i naukowego dr.
Krzysztofa Niegowskiego w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora
habilitowanego w dziedzinie sztuk muzycznych, dyscyplinie artystycznej dyrygentura**

Zlecniodawca:

Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy, Wydział Dyrygentury, Jazzu i Edukacji Muzycznej; pismo z dnia 21.01.2018 roku; zlecenie podjęte w związku z uchwałą Rady Wydziału Dyrygentury, Jazzu i Edukacji Muzycznej z dnia 8 stycznia 2018, na mocy art.18 a ust.3 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, (Dz.U. z 2016 r., poz. 882 i 1311) w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskim i habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, powołującej komisję habilitacyjną do przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego w dziedzinie sztuk muzycznych, w dyscyplinie artystycznej dyrygentura, dla dr. Krzysztofa Niegowskiego.

Postępowanie zostało wszczęte przez Centralną Komisję na wniosek pana Krzysztofa Niegowskiego w dniu 11 września 2017 roku. Dokumentacja otrzymana zgodnie z par.12 pkt. 2 ust. 1-4 Rozporządzenia Ministra Nauki Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 października 2015 roku (Dz.U.2015 poz. 1842).

Podstawowe dane o Habilitancie

Pan Krzysztof Niegowski w 1999 roku ukończył studia na kierunku Wychowanie Muzyczne w zakresie dyrygentury chóralnej i nauczania muzyki w szkole oraz na kierunku Kompozycja i Teoria Muzyki w zakresie kompozycji w Akademii Muzycznej im.Karola Szymanowskiego w Katowicach.

W 2007 roku na Wydziale Dyrygentury Chóralnej, Edukacji Muzycznej i Rytmiki Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku uzyskał stopień doktora sztuki w dyscyplinie artystycznej dyrygentura (dysertacja doktorska na temat *Problemy wykonawcze oraz techniki i środki kompozytorskie w utworze Krzysztofa Niegowskiego „Strumień” do tekstu I części Tryptyku Rzymskiego Jana Pawła II*).

Pan Krzysztof Niegowski od roku 1999 pełni funkcję organisty i dyrygenta Kaliskiego Chóru Katedralnego „Canticum” w Katedrze p.w. św. Mikołaja w Kaliszu. W latach 2005 - 2007 pracował na stanowisku wykładowcy, a od 2007 roku adiunkta na Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym w Kaliszu, Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. W 2008 roku w swojej uczelni utworzył chór studencki *Punctum Quadratum*. Ponadto w latach 2006 - 2011 był dyrygentem Chóru „Bel Canto” w I Liceum Ogólnokształcącym im. Adama Asnyka w Kaliszu. Od 2011 roku Habilitant jest dyrygentem Chóru Diecezjalnego Studium Organistowskiego, gdzie w 2013 roku objął funkcję dyrektora.

Dr Krzysztof Niegowski jest członkiem Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych, Polskiej Federacji *Pueri Cantores*, Związku Chórów Kościelnych Diecezji Kaliskiej, Związku Kompozytorów Polskich oraz jest członkiem Zarządu Stowarzyszenia Edukacji Kulturalnej Dzieci i Młodzieży *Schola Cantorum*.

Ocena dzieła artystycznego

Jako dzieło artystyczne podlegające ocenie, dr Krzysztof Niegowski przedstawił wydaną w 2017 roku przez firmę fonograficzną *Ars Sonora* płytę CD *Tryptyk Rzymski - Medytacje nad Księgą Rodzaju na progu Kaplicy Sykstyńskiej*.

Wykonawcami są: Chór Diecezjalnego Studium Organistowskiego w Kaliszu, Orkiestra Muzyki Nowej z Katowic, Patrycja Kliber - sopran i Dariusz Pietrzykowski - tenor. Dzieło artystyczne zostało zarejestrowane podczas koncertu, jaki odbył się w Kościele Katedralnym p.w. św. Mikołaja w Kaliszu w dniu 11 czerwca 2017 roku.

Utwór składa się z pięciu części: *Pierwszy Widzący, Obraz i podobieństwo, Prasakrament, Sąd* oraz *Posłowie*.

Kompozycja oparta została na tekście powstałego w 2002 roku poematu poetyckiego Jana Pawła II. W 2003 roku obok wydania polskiego, równolegle ukazały się edycje w języku angielskim, francuskim, hiszpańskim oraz włoskim. Zbiór ten jest osobistą medytacją, w której przemijanie, sztuka, natura i religia tworzą nierozzerwalną całość. Składa się on z trzech autonomicznych części: *Strumień, Medytacje nad Księgą Rodzaju na progu Kaplicy Sykstyńskiej* oraz *Wzgórza w krainie Moira*.

W drugiej części, pt. *Medytacje nad Księgą Rodzaju na progu Kaplicy Sykstyńskiej*, będącej inspiracją dla ocenianej kompozycji, Jan Paweł II motyw zachwyty nad pięknem przenosi do Kaplicy Sykstyńskiej, wypełnionej freskami Michała Anioła. Podczas Mszy Św. celebrowanej w dniu 8 kwietnia 1994 roku Ojciec Święty powiedział, że wizje malarskie Michała Anioła „otwierają bezgraniczne i ostateczne horyzonty chrześcijańskiej teologii, skupiając się na alfie i omedze - na początku świata i ostatecznym Sądzie, na misterium stwarzania i historii stworzenia, koncentrujących się na Chrystusie, Odkupicielu i Sędzi świata”. Tam to wybrzmiewają pytania o charakterze eschatologicznym i apokaliptycznym. Tam też przecież dokonano wyboru Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową.

Poemat stał się inspiracją dla wielu artystów. Recytowali go Krzysztof Globisz i Andrzej Seweryn i Krzysztof Kolberger. Muzykę do fragmentów Tryptyku Rzymskiego napisali m.in. Rafał Rozmus, Grzegorz Turnau, Stanisław Soyka, Piotr Rubik i Piotr Pałka. Ilustracją poematu są też dwa filmy.

Krzysztof Niegowski skomponował muzykę do wszystkich części Tryptyku Rzymskiego. Część I *Strumień*, była przedmiotem Jego dysertacji doktorskiej. Część II stanowi dzieło artystyczne wskazane do oceny. W przedstawionej dokumentacji autor w zaledwie kilku zdaniach odnosi się do kompozycji, która ze względu na podkreślenie tekstu i retoryki muzycznej posiada - jak pisze autor - swój indywidualny styl muzyczny i odpowiednią formę. Pierwszym pytaniem jakie nasuwa się po przesłuchaniu dzieła dotyczy zastosowania koła hermeneutycznego, wiążącego interpretację i rozumienie tekstu. W mojej opinii w tym przypadku zachwiana została proporcja rozumienia istoty relacji szczegółu i całości dzieła. A przecież retoryka Jana Pawła II, zespolona z poezją jest wartością wyjątkową, i szczególnie powinna oddziaływać na odbiorcę, gdy do tego skomponowana została muzyka uwzględniająca założenia retorykę. Habilitant deklaruje odniesienie retoryczne w swojej kompozycji, wpisującej się z założenia sacrum. Sacrum w muzyce jest próbą poszukiwania Boga oraz kontaktu z Nim językiem dźwięków. Św. Augustyn uważał, że muzyka sakralna powinna unosić ducha do Boga. To piękno muzyki, wraz z blaskiem prawdy i siłą dobra jest przymiotem Pana Boga. Kwestia doskonałości formy jest niewątpliwie tematem kontrowersyjnym. Wielcy polscy kompozytorzy współcześni odnoszą się konkretnie do sacrum w muzyce. Wojciech Kilar mówił o uniesieniu, a Krzysztof Penderecki o przywróceniu wymiaru sakralności człowieka.

Wykonanie dzieła przez profesjonalną Orkiestrę Muzyki Nowej jest solidne i pełne rozmachu pod względem wyboru środków wykonawczych i ekspresyjnych. Partie solowe realizowane przez sopran i tenor są trudne, szczególnie pod względem techniki artykulacji fonetycznej języka polskiego. Brzmienie głosów w tym przypadku jest pełne i nośne, a tekst zrozumiały. Wysoka tessitura linii melodycznej wymaga od śpiewaków dużego wysiłku głosowego. Niestety najsłabszym ogniwem w zespole wykonawczym jest chór. Niemalże każda ekspozycja chóru rozmija się w intonacji z orkiestrą. Fragmenty a capella są niewyrównane brzmieniowo i intonacyjnie. Głosy wysokie jaskrawe, głosy niskie osadzone w rejestrze piersiowym. Zastrzeżenia dotyczą szczególnie jakości brzmienia, dynamiki i frazowania. Przy każdym wprowadzeniu chóru brakuje naturalności frazowania i szlachetności brzmienia głosów. Technika wokalna, albo raczej jej brak zakłóca percepcję dzieła, jako całości. Często ostre, wręcz agresywne i ciężkie brzmienie fragmentów forte, brak kantyleny, ciągłości narracji i frazowania, powoduje, że zamiast potęgi wyrazu pojawia się chaos. Zaburza to rozumienie muzyki. Zaniepokojenie budzi fakt, że Habilitant jako najważniejsze osiągnięcie artystyczne wskazuje pracę z chórami. Zakładam zatem, że do realizacji dzieła artystycznego zaprosił swój najlepszy zespół, który osobiście przygotował. Tymczasem najlepszymi partiami nagrania są fragmenty wykonywane przez profesjonalną orkiestrę i solistów. Niestety sama kompozycja - monumentalna, ciężka, nasycona wieloma kulminacjami, zamiast kontemplacji i modlitewnej zadumy, przytłacza słuchacza. Oczywiście ocena wartości kompozycji, jako dzieła nie jest celem recenzji, i niewątpliwie jest to kwestia gustu. Sądzę jednak, że w tym przypadku element retoryki, który jak pisze kompozytor, stanowi element wiodący, w tym przypadku spowodował całkowite pomieszanie wrażeń, ponieważ język muzyczny sakrum, wznoszący nas do stanu modlitwy istnieje nie w nutach a pomiędzy nimi.

Ocena działalności artystycznej

W przedstawionej do oceny dokumentacji brakuje autoreferatu przedstawiającego opis dorobku i osiągnięć, w którym Habilitant odniósłby się do swoich osiągnięć artystycznych, dydaktycznych i omówił cel swojej pracy naukowej i artystycznej. W dokumentacji znajdujemy zaledwie kilka zdań o kierunku badań, dotyczących muzyki sakralnej - bez wskazania ich celu i dotychczasowych osiągnięć. Zapis wytycznych ustawy, dotyczących konstrukcji autoreferatu odnosi się do omówienia celu i efektów pracy artystycznej oraz osiągniętych wyników naukowo-artystycznych. Tymczasem w przedstawionej dokumentacji znajdujemy kilka luźnych refleksji, mieszczących się zaledwie na czterech stronach tekstu, dotyczących etapów pracy zawodowej oraz działalności animacyjnej i organizacyjnej, bez szczegółowego odniesienia do osiągnięć w okresie od uzyskania stopnia doktora sztuki, co utrudnia rzetelną ocenę.

I tak, z dokumentacji wynika, że pan Krzysztof Niegowski w Nowych Skalmierzycach koło Kalisza był animatorem życia muzycznego. Prowadził tam *Chór Parafii im. Św. Grzegorza*, dwa chóry w Szkole Podstawowej im. Powstańców Wielkopolskich - *Piccolo Adagio* klas I-III oraz *Adagio* klas IV-VI. Z wymienionymi zespołami brał udział w lokalnych konkursach i festiwalach. Współpracował również z *Dętą Orkiestrą Miejsko-Gminną* z Nowych Skalmierzyc oraz *Chórem Szkół Nazaretańskich* z Kalisza. Potwierdzeniem wysokiej pozycji w środowisku było powierzenie prowadzenia 600-osobowego chóru podczas Mszy Świętej celebrowanej przez Ojca Świętego Jana Pawła II w Kaliszu (4 czerwca 1997).

W 1999 roku pan Krzysztof Niegowski założył Kaliski Chór Katedralny *Canticum*. Zespół brał czynny udział w wielu uroczystościach religijnych oraz w koncertach z Filharmonią Kaliską. Występował również poza granicami - we Włoszech i na Ukrainie. W latach 2007-2017 chór dał 107 publicznych występów. Większość wymienionych występów jest związana z celem działalności chóru kościelnego, czyli oprawą liturgii nabożeństw i mszy świętych. Wśród 6 załączonych dyplomów są gratulacje z okazji 10-lecia istnienia chóru oraz dyplomy uczestnictwa w uroczystościach w Licheniu, spotkaniach chóralnych przy żłóbku, czy przeglądzie pieśni religijnej.

W 2006 roku Habilitant założył w Kaliszu kolejny zespół - Chór I Liceum Ogólnokształcącego im. Adama Asnyka *Bel Canto*, z którym koncertował m.in. z *Orkiestrą Gymnasium Hammonense* z Hamm z Niemiec oraz z *Orkiestrą Filharmonii Kaliskiej*. W latach 2006-2011 chór wystąpił 41 razy. Występy chóru związane są z życiem szkoły - rozpoczęcie i zakończenie roku szkolnego, koncert dla maturzystów, Dzień Niepodległości, Dzień Edukacji Narodowej czy Święto Pieśni Chórów Szkolnych. Wśród uzyskanych dyplomów dominują głównie wyróżnienia, podczas regionalnych przeglądów w ramach programu *Śpiewająca Polska*.

W roku 2008 na swoim Wydziale Habilitant utworzył chór studencki *Punctum Quadratum*, który pod jego kierunkiem w okresie 9 lat wystąpił publicznie 26 razy. Chór jest laureatem Srebrnego dyplomu IV Ogólnopolskiego Konkursu Pieśni Pasyjnej w Bydgoszczy (2009). W roku 2010 zespół koncertował w Chinach (Pekin, Tianjin, Harbin, Qingyang, Xian i Szanghaj). W 2015 roku wziął udział w projekcie „Voice of the world” w Wiedniu. Zespół uczestniczył również w projektach polsko-niemieckich

koncertów, we współpracy z *Orkiestrą Gymnasium Hammonense z Hamm*. Koncerty odbyły się w Niemczech w 2014 i 2015 roku oraz w Kaliszu w 2016. W dokumentacji Habilitant wykazuje 1-2 koncerty rocznie. Wyjątek stanowią występy poza granicami, kiedy zespół bierze udział w kilku prezentacjach, obejmujących bardzo skromny, kilkunastominutowy repertuar.

Kolejnym zespołem prowadzonym przez dr. Krzysztofa Niegowskiego jest Chór Diecezjalnego Studium Organistowskiego, z którym wystąpił 39 razy. Zespół uczestniczył w 9 krajowych konkursach i festiwalach, m.in. w Gdańskim Międzynarodowym Festiwalu Chóralnym (2014), I Ogólnopolskim Konkursie Muzyki Chóralnej *Carmen Fidei* w Osiu (2014), XVII Łódzkim Festiwalu Chóralnym *Cantio Lodziensis* (2014) oraz w 1 międzynarodowym - 4th Paris Music Festival (2014). Większość publicznych prezentacji chóru, wykazanych w dokumentacji to udział w rozpoczęciu i zakończeniu roku szkolnego oraz oprawa nabożeństw i mszy świętych, spotkań opłatkowych, ślubów, święceń kapłańskich itp.

Podczas Międzynarodowej Konferencji na Uniwersytecie w Burdur w 2014 roku, dr Niegowski dyrygował dwoma swoimi kompozycjami wykonanymi przez orkiestrę, chór i solistów (*Turkus* na fortepian i orkiestrę oraz *Seftali Agacları* na sopran solo, chór i orkiestrę).

W przedstawionej dokumentacji w okresie 2007-2017 Habilitant wymienia i dokumentuje prowadzenie z różnymi zespołami 210 koncertów. Jednakże w większości były to występy okolicznościowe, prezentujące bardzo skromny zakres repertuaru. Odnoszę zatem wrażenie, że tym razem jakość przeszła w ilość.

Dorobek fonograficzny obejmuje trzy płyty CD:

- *Sakralne pieśni chóralne* (2014) - wydawnictwo zawiera wykonania 8 kaliskich chórów. Habilitant prowadzi tu 7 utworów, w tym prawykonanie własnej kompozycji.
- *Ave verum corpus* (2016) - płyta zawiera 12 kompozycji do tego samego tekstu w wykonaniu 5 kaliskich chórów, 2 orkiestr oraz solistów.
- *Tryptyk Rzymski - Medytacje nad Księgą Rodzaju na progu Kaplicy Sykstyńskiej* (2017)

Analizując szczegółowo repertuar wykonywany przez poszczególne zespoły, prowadzone przez dr. Krzysztofa Niegowskiego stwierdzam, że poza dziełami wokalnie-instrumentalnymi Habilitanta, wymienione są głównie kompozycje o niewielkim stopniu trudności, utwory okolicznościowe i repertuar liturgiczny.

Choć postępowanie habilitacyjne zostało wszczęte w dyscyplinie artystycznej dyrygentura, niewątpliwie na uwagę zasługuje dorobek kompozytorski Habilitanta. Specjalizuje się głównie w muzyce wokalnie-instrumentalnej - *Stabat Mater*, *Kantata do św. Mikołaja*, *Oratorium Apostolskie*, *Hymnum gloriae tuae canimus*, *Ave verum*, *Tryptyk Rzymski*. Wśród utworów chóralnych można wymienić *Magnificat*, *Małą litanię do św. Józefa* oraz cykl opracowań utworów z bajek polskich na chór dziecięcy, które są w repertuarze wielu polskich chórów szkolnych.

Pan Krzysztof Niegowski do swoich osiągnięć w latach 2007-2017 zalicza 210 - jak sam określa - występów, co daje średnią około 20 prezentacji rocznie. Biorąc pod uwagę, że wśród wymienionych

są wydarzenia artystyczne związane z promocją Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego UAM w Kaliszu i działalnością statutową Chóru Katedralnego *Canticum*, Chóru LO *Bel Canto* oraz Chóru Diecezjalnego Studium Organistowskiego, jak i wiele lokalnych imprez o charakterze okolicznościowym, organizowanych w Kaliszu stwierdzam, że działalność Habilitanta nie wnosi istotnego wkładu w rozwój dyscypliny artystycznej dyrygentura. Docenić należy udział w 33 konkursach i festiwalach (w tym w 6 ogólnopolskich), oraz wyjazdy zagraniczne do czterech krajów europejskich (Niemcy, Austria, Francja, Holandia) i do Chin. Na uwagę zasługuje dorobek fonograficzny, w postaci trzech płyt CD.

przedstawiony dorobek artystyczny przyjmuję z zastrzeżeniami

Ocena działalności dydaktycznej:

Pan Krzysztof Niegowski od roku 2005 jest zatrudniony na Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Kaliszu. Od 2007 roku pracuje na stanowisku adiunkta w Zakładzie Muzyki Organowej i Sakralnej. W latach 2008-17 prowadził 14 prac licencjackich i 1 magisterską. Prowadzi zajęcia dydaktyczne w zakresie kontrapunktu, instrumentoznawstwa i gry liturgicznej. Niestety w dokumentacji nie znajdujemy innych informacji związanych z działalnością dydaktyczną Habilitanta.

Dr Krzysztof Niegowski jest również zapraszany do jury konkursów muzycznych: 19 lokalnych, 5 ogólnopolskich, 1 międzynarodowy w Polsce oraz jeden w Turcji.

Ocena osiągnięć naukowych:

Habilitant podnosił swoje kwalifikacje poprzez bierne i czynne uczestnictwo w warsztatach i konferencjach, m.in. w dwóch Ogólnopolskich Konferencjach *Musica Sacra* w Akademii Muzycznej im. St.Moniuszki w Gdańsku (2015, 2016), dwóch Międzynarodowych Konferencjach na Wydziale Artystyczno-Pedagogicznym w Kaliszu (2008, 2017) oraz w międzynarodowych konferencjach w Kłajpedzie na Litwie (2015), Bolu i Burdur w Turcji (2016). Ponadto w dokumentacji Habilitant wymienia udział w warsztatach organizowanych przez program *Śpiewająca Polska* oraz Federację *Pueri Cantores*. Na uwagę zasługuje uczestnictwo w 2014 roku w programie Erasmus Teaching Staff Mobility na Uniwersytecie Canakkale Onsekiz Mart w Turcji. Publikacje naukowe obejmują artykuły wydane w 2016 roku przez Akademię Muzyczną im.St.Moniuszki w Gdańsku w cyklu wydawniczym *Musica Sacra: Improwizacja organowa w liturgii jako wyraz otwartości na sacrum* oraz *Ave verum corpus - retoryka chwały, cierpienia i odkupienia*.

Konkluzja:

Jak wynika z analizy przedstawionej dokumentacji oraz oceny dzieła artystycznego, dr Krzysztof Niegowski jest osobą pracowitą, realizującą wyznaczone cele. Niewątpliwie wartą docenienia jest Jego aktywność wobec środowiska muzycznego w Kaliszu. Niestety dokonania artystyczne, dydaktyczne i naukowe budzą zastrzeżenia i nie spełniają wysokich wymogów ustawowych. Przedstawione do oceny dzieło artystyczne również nie wnosi twórczego wkładu w rozwój dyscypliny artystycznej dyrygentura. Przez szczególne osiągnięcie rozumiem dzieło, które ukazuje

pełnię możliwości artystycznych jego Autora. W mojej opinii dzieło artystyczne przedstawione do recenzji nie spełnia wielu profesjonalnych wymogów.

Z przykrością stwierdzam, że dr Krzysztof Niegowski nie spełnia wymagań art.16 pkt.2 z dnia 14.03.2003 (Dz.U.z 2003 roku, nr 65, poz.1365,Dz.U.z 2011 roku nr 84 poz.455).